

การพิจารณาคดีลับหลัง กรณีจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไป

และกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

Reo Absente : For the case of the accused is under the judicial power but evaded from the authorities and the trial procedure related to the corruption and malfeasance cases.

นายณัฐพงษ์ สมศักดิ์*

ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะชั้นต้นในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง

Natthaphong Somsak

Vice Presiding Judge of the Central Criminal Court for Corruption and Misconduct Cases

บทคัดย่อ

การพิจารณาและสืบพยานคดีอาญามีหลักสำคัญประการหนึ่งว่าจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 หรือระบบไต่สวนที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 33 วรรคหนึ่ง หลักการดังกล่าวมีบัญญัติรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) หรือ ICCPR ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยนั้นก็มีได้เคร่งครัด กลับมีบทบัญญัติข้อยกเว้นไว้หลายประการ โดยเฉพาะกรณีที่จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่หลบหนีไม่ไปศาลตามนัด อันถือได้ว่าจำเลยละสิทธิของตนไม่เข้าไปต่อสู้คดีเพื่อรักษาสิทธิของตนเอง ซึ่งกรณีเช่นนี้ศาลสามารถพิจารณาสืบพยานลับหลังจำเลยได้ รวมตลอดถึงการออกหมายจับจำเลยเพื่อให้ได้ตัวมาศาล โดยในระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 21 พระราชบัญญัติ

* น.บ. (มหาวิทยาลัยรามคำแหง), น.บ.ท., น.ม. (มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

วิธีพิจารณาคดีคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7 บัญญัติเรื่องการออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมาศาลว่าจะไม่นับระยะเวลาที่ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่หลบหนีในระบบไต่สวนนั้น จะไม่ใช่อายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และมาตรา 98 แต่กระบวนพิจารณาคดีลับหลังจำเลยและการออกหมายจับตามกฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าว จะมีเงื่อนไขของกฎหมายที่แตกต่างกัน รวมทั้งกระบวนพิจารณาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการพิจารณาคดีลับหลังด้วย โดยเฉพาะกรณีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ที่มีข้อพิจารณาหลายประการ

คำสำคัญ การพิจารณาคดีลับหลัง จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ไม่นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

ห้องสมุดศาลยุติธรรม
<https://library.coj.go.th>

Abstract

The criminal trial and evidence taking procedure have one essential principle which must conduct a public trial in the appearance of the accused. Notwithstanding the criminal trial on the accusation basis as legislated in The Criminal Procedure Code, section 172, on the examination basis as legislated in The Procedures For Corruption and Malfeasance Cases Act, B.E. 2559/2016, Section 28 Subsection 1 and on The Procedures For Human Trafficking Act, B.E. 2559/2016, Section 33 Subsection 1. The above mentioned principle is endorsable legislated in The International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) which Thailand is an associated member. The ICCPR has a purpose to protect the fully right to defend of the accused. However the public trial in the presence of the accused is not extremely strict. There are many legislated exceptions such as the accused who is under the judicial power but evades and will not present by the court appointment. This action will be considered that such accused waives his right to defend his own case in order to protect his right, therefore the judge entitles to conduct the evidence taking by not in appearance of the accused (Reo Absente) and to issue any arrest warrants in order to arrest such accused back to the trial.

In the examination system, The Organic Act Of Malfeasance Prevention and Suppression, B.E. 2554/2011 (2nd Edition) Section 74/1 and The Executive Measures in Anti-Corruption Act, B.E.2559/2016 (2nd Edition) Section 61/1 and The Procedures For Human Trafficking Cases Act, B.E.2559/2016 Section 21 and The Procedures For Corruption and Malfeasance Cases Act, B.E. 2559/2016 Section 13 and The Organic Act on Criminal Procedures for Holders Of Political Positions, B.E. 2560/2017 Section 25 Subsection 2 and The Organic Act on Anti-Corruption, B.E. 2561/2018 Section 7, all of these above mentioned Acts legislated that the issue of the arrest warrants in order to arrest such accused or such defendant back to trial will not count any period when such accused or defendant evade as part of the prescription. On the other word, the issue of the arrest warrants for the accused or the defendant in the examination system will not apply by The Criminal Code Section 95 and 98 but the Reo Absente trial and the issue of the arrest warrants according to each Act will have different legal conditions. It also includes the procedure of the Reo Absente trial especially the cases

based on The Procedures For Corruption and Malfeasance Cases Act, B.E.2559/2016 which has many consideration points.

บทนำ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 กำหนดประเภทคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไว้ในมาตรา 3 (1) ถึง (8) ซึ่งมีทั้งคดีที่เป็นส่วนอาญาและคดีส่วนแพ่ง โดยคดีส่วนอาญาตาม (1) เป็นคดีที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือความผิดอื่นอันเนื่องมาจากการประพฤติมิชอบ ซึ่งในคดีอาญานี้อาจมีข้อหาหรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกันรวมอยู่ด้วยก็ได้ เช่น ตาม (2) คดีที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลที่กระทำความผิดฐานฟอกเงินที่เกี่ยวข้องกับความผิดตาม (1) หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ กฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ หรือกฎหมายอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ เป็นต้น สำหรับคดีที่เป็นส่วนแพ่งคือ คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นตาม (7) โดยวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น จะใช้ระบบไต่สวนดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 วรรคหนึ่ง¹ ซึ่งวิธีพิจารณาในระบบไต่สวนจะมีข้อแตกต่างจากระบบกล่าวหาที่เห็นได้ชัดคือ ศาลจะเป็นผู้สืบพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงอย่างเข้มข้น โดยยึดถือเอาสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. หรือสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง โดยไม่ยึดติดหรือต้องถูกผูกมัดว่าจะต้องถือข้อเท็จจริงตามนั้น และศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานนอกเหนือจากที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนหรือสำนวนการสอบสวน หรือจะเรียกพยานบุคคลมาไต่สวนเพิ่มเติม หรือเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญมาไต่สวนก็ได้ ส่วนอัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้เสียหาย และทนายความ ซึ่งเป็นผู้นำคดีมาสู่ศาลมีบทบาทหน้าที่เพียงสนับสนุนข้อมูลหรือข้อเท็จจริงต่อศาลในการค้นหาความจริงเท่านั้น แต่ทั้งนี้ พยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาไต่สวนนั้น จะต้องให้โอกาสคู่ความทุกฝ่ายได้ตรวจสอบโต้แย้ง คัดค้าน และสามารถขอให้ศาลเรียกพยานหลักฐานของตนมาให้ศาลไต่สวนเพิ่มเติมได้ อันเป็นไปตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย ซึ่งจะทำให้การตรวจสอบค้นหาความจริงของศาลได้ข้อความจริงมากกว่าความเท็จ อย่างไรก็ตาม แม้วิธีพิจารณาค้นหาความจริงจะเป็นระบบไต่สวน แต่การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

¹ มาตรา 6 วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา...

ในส่วนที่เป็นคดีอาญา ก็ยังขึ้นอยู่กับหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยและโจทก์ยังมีภาระในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยเช่นเดียวกับระบบกล่าวหา ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้สาธารณชนสามารถตรวจสอบการพิจารณาคดีของศาลว่าเป็นไปด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรมหรือไม่ ทั้งเป็นการรับประกันถึงสิทธิของจำเลยที่สามารถนำเสนอพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมเสมอหน้ากับโจทก์ โดยหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 ที่ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันเรื่องการได้รับพิจารณาโดยเปิดเผย... แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กลับไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิเช่นนี้ไว้ ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติรับรองสิทธิข้อนี้ไว้ในมาตรา 172 ว่า การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย นั้นหมายความว่าระบบวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเรายึดหลักการพิจารณาคดีที่จะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ทั้งนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยและเปิดโอกาสให้จำเลยได้ทราบถึงพยานหลักฐานอันเป็นข้อกล่าวหาของโจทก์และสามารถหาพยานหลักฐานของตนมาต่อสู้หักล้างได้ แต่หากวิธีพิจารณาใช้หลักการนี้อย่างเคร่งครัด บางคดีจำเลยก็อาจใช้เทคนิคทางกฎหมายหาช่องทางให้ไม่ต้องรับโทษได้ เช่น การหลบหนีไม่ไปศาลตามนัด ซึ่งเมื่อศาลออกหมายจับแล้ว หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในกำหนดอายุความ คดีเป็นอันขาดอายุความ ไม่สามารถนำตัวจำเลยเข้าสู่กระบวนการพิจารณาได้ ดังนั้น หลักการนี้หากนำมาใช้อย่างเคร่งครัดย่อมไม่เป็นผลดีและอาจกระทบต่อความยุติธรรมโดยรวมของประชาชนได้ จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายผ่อนคลายกฎเกณฑ์ดังกล่าว โดยเฉพาะในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ที่ถือว่าเป็นภัยและบ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ หากจำเลยหลบหนีไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร จะมีมาตรการทางกฎหมายบังคับใช้ให้แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เช่น กรณีหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดซึ่งนอกเหนือจากผู้ทำสัญญาประกันจะต้องรับผิดชอบในทางแพ่งแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยยังมีความผิดในทางอาญาด้วย แต่ศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาความผิดฐานหลบหนีดังกล่าวควรเป็นศาลใด หรือกรณีการพิจารณาคดีลับหลังตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง ² ที่ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ หากจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไป และเมื่อศาลพิจารณาคดีลับหลังจำเลยเสร็จแล้ว ศาลย่อมมีคำพิพากษาและอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ แต่กรณีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด การออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวจำเลยมาบังคับโทษนั้น ในหมายจับจะไม่นับระยะเวลาที่จำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความทุกกรณีหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง

² มาตรา 28 วรรคสอง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้...

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้.

จะนำอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 มาใช้ได้หรือไม่ และจะแตกต่างจากการออกหมายจับกรณีผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีระหว่างถูกดำเนินคดีหรือไม่ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะต้องพิจารณาถึงบทบาทโครงสร้างอำนาจของผู้ทำหน้าที่ในการสอบสวนหรือไต่สวนความผิดนั้นด้วย เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับบัญญัติให้มีผลบังคับใช้ต่างกัน และผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการออกหมายจับก็มีความคิดเห็นและปฏิบัติไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่หากทำการวิเคราะห์วิพากษ์แยกแยะให้เห็นถึงที่มาและเหตุผลของกฎหมายที่เกี่ยวข้องแต่ละฉบับแล้ว น่าจะมีข้อยุติที่สามารถวางแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกันได้ หากในประเด็นใดที่ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความถูกต้องคล่องตัวดังจะได้นำเสนอในบทต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี

1. หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

การพิจารณาคดีอาญาและการสืบพยานในศาลไม่ว่าจะเป็นระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหาต่างยึดหลักการสำคัญว่าจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวว่าการพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยจึงถือเป็นสิทธิสำคัญของจำเลยประการหนึ่งที่จะทำให้ได้รับทราบถึงพยานหลักฐานของโจทก์ที่นำมากล่าวหาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุก็ได้ โดยเฉพาะการที่จำเลยได้เผชิญหน้ากับพยานบุคคลที่โจทก์นำสืบถึงพฤติการณ์การกระทำความผิดของจำเลยต่าง ๆ และได้ร่วมฟังการนำสืบพยานหลักฐาน รวมทั้งการใช้สิทธิถามค้านพยานของฝ่ายโจทก์ในระบบกล่าวหา หรือการขออนุญาตศาลถามพยานในระบบไต่สวน หลังจากศาลและคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ถามพยานปากนั้นแล้ว ย่อมทำให้ข้อเท็จจริงที่พยานเบิกความมานั้นมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ดังนั้น การพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยหรือสิทธิในการได้เผชิญหน้ากับพยานจึงถือเป็นหลักประกันสำคัญในการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย (Right to be Present at One's Trial) นั้นเป็นสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยอย่างหนึ่งที่มีการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) หรือ ICCPR ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ ซึ่งมีหลักการในข้อ 14.1 ว่า บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผย... และข้อ 14.3 ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค (ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง.. หลักการดังกล่าวจึงเป็นหลักประกันขั้นต่ำที่พลเมืองจะได้รับความคุ้มครอง

จากรัฐและเป็นหลักสำคัญที่รัฐจะต้องปฏิบัติต่อพลเมืองโดยเสมอหน้าอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม และ ไม่เลือกปฏิบัติว่าจะเป็นคนเชื้อชาติใด หากตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในดินแดนแห่งรัฐที่เป็นภาคี นั้น อย่างไรก็ตาม หลักการดังกล่าวแม้จะเป็นหลักปฏิบัติทางสากล แต่ประเทศในภาคีสมาชิกหลาย ๆ ประเทศก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นที่สามารถทำการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ ไม่ว่าประเทศที่ใช้ระบบ วิธีพิจารณาคดีอาญาแบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหา เพราะในข้อ 14.1 แห่งกติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้บัญญัติยกเว้นหลักการดังกล่าวว่า หากศาลเห็นว่าจำเป็น อย่างยิ่ง เมื่อการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาล สามารถพิจารณาคดีลับหลังได้ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากเล็งเห็นว่าหากรอให้จำเลยซึ่งหลบหนีการ พิจารณาคดีเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมโดยเปิดเผยต่อหน้าก็อาจทำให้คดีขาดอายุความได้ หรือกรณี ที่ผู้เสียหายได้รับผลกระทบจากการกระทำของจำเลย แต่ยังไม่ได้รับการบรรเทาเยียวยาความ เดือดร้อนเสียหายจนทำให้เกิดความทุกข์ทรมานว่าคดีของตนจะเริ่มได้รับการพิจารณาเมื่อใด เป็นต้น หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าย่อมไม่อาจจำเป็น เพราะรัฐต้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่ ได้รับผลกระทบจากการกระทำของจำเลยควบคู่ไปพร้อมกับสิทธิของจำเลยด้วย ทั้งเหตุที่ต้อง พิจารณาคดีลับหลังจำเลยนั้น ล้วนมีที่มาจากตัวจำเลยทั้งสิ้น และแม้สิทธิดังกล่าวจะเป็นสิทธิพื้นฐาน ที่จำเลยพึงได้รับในกระบวนการยุติธรรม แต่เมื่อจำเลยไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ย่อมถือว่า จำเลยละสิทธิของตนที่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐ หากภายหลังศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยาน ลับหลังจำเลยและมีคำพิพากษาอย่างไรแล้ว จำเลยจะยกขึ้นกล่าวอ้างว่าเสียสิทธิในการต่อสู้คดีอย่าง ไม่เป็นธรรม หรือไม่ได้รับความเสมอภาคจากการพิจารณาคดีของศาลไม่ได้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee: HRC) ซึ่งเป็นองค์กรที่มี อำนาจบังคับการให้เป็นไปตาม ICCPR มีความเห็นเกี่ยวกับการรับรองสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อ หน้าจำเลยไว้ว่า “เมื่อใดที่จะมีการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย จะต้องเป็นเพียงข้อยกเว้น และเป็น ข้อยกเว้นที่มีเหตุผลตั้งอยู่บนพื้นฐานเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น”³ คณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนยังมีข้อวินิจฉัยอีกว่า การพิจารณาคดีลับหลังกรณีจำเลยไม่เข้าร่วมการพิจารณาคดีของศาล จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้รับหมายเรียกให้ไปศาล โดยในหมายเรียกได้ระบุวัน เวลา และ สถานที่ให้จำเลยไปศาลแล้ว นอกจากนี้ อนุสัญญาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ของพลเมืองยุโรป มาตรา 6 และมาตรา 13 ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของอนุสัญญาดังกล่าวได้บัญญัติเรื่อง การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ โดยรัฐภาคีจะต้องสร้างหลักประกันให้แก่ พลเมืองในรัฐของตนในการที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย จะต้องยึด หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เทียบธรรม และมีประสิทธิภาพ ทั้งกระบวนการพิจารณาที่มี ประสิทธิภาพนั้นจะต้องไม่ใช้เวลานานจนเกินไป อันเป็นหลักการเดียวกับกติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

³ ราณี ถนอมปัญญารักษ์, สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบหลักการและข้อยกเว้นระหว่าง กฎหมายไทยกับ ICCPR, วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2564.

หรือ ICCPR ดังกล่าว⁴ และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปยังได้วางหลักกรณีจำเลยละสิทธิโดยชัดแจ้ง และไม่ประสงค์ใช้สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยว่า จำเลยจะต้องได้รับการแจ้งให้มาศาลในวันฟ้องคดีแล้ว จำเลยแสดงออกอย่างชัดแจ้งว่าต้องการสิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้า และจำเลยจะต้องได้รับสิทธิในการขอพิจารณาคดีใหม่ (Retrial) เมื่อจำเลยปรากฏตัว โดยหลักเกณฑ์ที่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปกำหนดแนวทางดังกล่าวเพื่อจะให้เป็นการคุ้มครองจำเลยจากการถูกล่วงละเมิดสิทธิโดยรัฐ⁵

หลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ และมาตรา 172 ทวิ/1 รวมถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 33 วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรคสอง และวรรคสาม ก็ได้บัญญัติหลักการไว้เช่นเดียวกัน คงแตกต่างกันเพียงบางประการเท่านั้น ดังที่จะกล่าวในบทต่อไป

2. หลักการฟังความทุกฝ่าย (Le principe du contradictories)

หลักการฟังความทุกฝ่าย มีรากฐานจากแนวความคิดที่ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริงที่คู่กรณีพิพาทกัน และบุคคลที่จะรู้ข้อเท็จจริงในเรื่องเหล่านั้นได้ดีมากที่สุด คือตัวบุคคลที่เป็นคู่พิพาทและเป็นผู้ถูกระทบสิทธิจากคำวินิจฉัย ฉะนั้น การรับฟังข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากบุคคลดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทมีข้อมูลรอบด้านที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพราะได้รับทราบข้อเท็จจริงมาอย่างรอบคอบแล้ว⁶

หลักการฟังความทุกฝ่ายเรียกอีกอย่างว่า หลักการโต้แย้งหรือคัดค้านต่อสู้อยู่ดี แนวความคิดนี้มีมาตั้งแต่กฎหมายโรมันตามภาษิตกฎหมาย “Audiatur et Altera Pars” หรือ “Audi Alteram Partem” หลักการนี้เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่งของกระบวนการพิจารณาและการที่จะพิจารณาว่ากระบวนการพิจารณาใดเป็นกระบวนการพิจารณาที่ได้มาตรฐานตามหลักสากลหรือไม่ กระบวนการพิจารณานั้นจะต้องประกอบด้วยหลักการฟังความทุกฝ่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) อันถือเป็นหลักสำคัญหลักหนึ่งในสองประการของหลักใหญ่ที่เรียกว่า “Natural Justice” หรือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice Principles) ส่วนอีกหลักหนึ่ง คือ หลักความเป็นกลาง (Neutrality)⁷

⁴ วรลักษณ์ สงวนแก้ว, ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป, http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b52%20jun_3_1.pdf.

⁵ ราณี ธนอมปัญญารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 103.

⁶ วรธนพงศ์ คำดี, (2555) “ศาลพิจารณากับการสืบพยานลับหลังจำเลย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต). หน้า 12-13.

⁷ ลักคนาวดี สายมิตร อรรถเชม, (2562). “ความทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของศาลและการนำหลักวิธีพิจารณาความทั่วไปมาใช้ในวิธีพิจารณา.” หน้า 4.

หลักการฟังความทุกฝ่ายเป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) เดิมเป็นหลักในทางกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลและใช้บังคับในกรณีที่ไม่มีการบัญญัติไว้หรือบัญญัติไว้ไม่เพียงพอ หลักการฟังความทุกฝ่ายดังกล่าวถือเป็นปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยหลักการนี้มีต้นกำเนิดมาจากมหาบัตร (Magna Carta) ของประเทศอังกฤษ⁸ โดยยึดแนวความคิดที่ว่า อะไรคือสิ่งที่ถูกที่ควร และอะไรคือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และเห็นว่าในสังคมมีหลักเกณฑ์ที่ถูกและผิดเป็นภาวะวิสัยที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่ ซึ่งมนุษย์สามารถที่จะค้นพบกฎเกณฑ์ที่ถูกผิดนั้นได้ด้วยเหตุผลที่รับจากการฟังความสองฝ่าย

หลักการฟังความทุกฝ่ายนี้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 23 ที่ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา และในวรรคสามของมาตราดังกล่าว บัญญัติเป็นหลักการว่า พยานหลักฐานที่ได้มานั้น ศาลต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว นอกจากนี้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ข้อ 17 ยังกำหนดว่า พยานหลักฐานหรือความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญตามรายงานของเจ้าพนักงานคดีตามข้อ 16 ให้ศาลแจ้งให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยานหลักฐานนั้นตามสมควร เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว หรือเรียกผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) ข้างต้น

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล หลักการฟังความทุกฝ่ายถือเป็นหัวใจหลักที่สำคัญอย่างยิ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความ เพราะการค้นหาความจริงด้วยการฟังความจากคู่ความทุกฝ่าย รวมตลอดถึงบุคคลภายนอกหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงที่รอบด้านและกระจ่างแจ้ง โดยระบบกล่าวหานี้ นอกจากโจทก์จะมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยด้วยการนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาสืบในศาลแล้ว ศาลยังต้องเปิดโอกาสให้จำเลยได้เข้าถึงซึ่งพยานหลักฐานเหล่านั้น ทั้งยังสามารถนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบหักล้างได้ด้วย เช่นเดียวกับพยานหลักฐานของจำเลยที่โจทก์สามารถโต้แย้งคัดค้านและนำสืบหักล้างได้เช่นกัน ส่วนในระบบไต่สวน คดีที่โจทก์ซึ่งเป็นพนักงานอัยการ หรืออัยการสูงสุด หรือคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือประธานกรรมการป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ยื่นฟ้องนั้น ในวันฟ้องโจทก์ต้องนำเสนอการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนพร้อมพยานหลักฐานต่าง ๆ ส่งศาลเพื่อตรวจสอบและศาลจะต้องให้ฝ่ายจำเลยตรวจสอบ โต้แย้งคัดค้าน และคัดถ้อยสรพเอกสารในสำนวนได้ นอกจากนี้ ศาลยังมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างอื่น ไม่ว่าจะมิหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ตรวจสอบ ชี้แจงข้อเท็จจริงและส่งพยานหลักฐานต่อศาล และพยานหลักฐานที่ศาลได้รับจากบุคคลภายนอกนี้ ศาลต้องให้โอกาสคู่ความในการตรวจสอบ โต้แย้งคัดค้าน และคัดถ้อย

⁸ กมลชัย รัตนสากววงศ์. “หลักกฎหมายวิธีปฏิบัติในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์”. วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 15 (4), ธันวาคม 2528. หน้า 7.

ด้วยเช่นกัน ซึ่งหลักการฟังความสองฝ่ายเช่นนี้ ศาลไม่อาจนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ไม่ได้ให้โอกาสคู่ความรับทราบหรือโต้แย้งคัดค้านมาใช้รับฟังประกอบดุลพินิจในคดีได้

หลักการฟังความทุกฝ่ายมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

ประการแรก ศาลต้องแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบข้อเท็จจริงในคดี ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงที่ได้รับจากคู่ความฝ่ายใด รวมถึงข้อมูลที่ได้รับจากบุคคลภายนอกด้วย ซึ่งการกำหนดให้ศาลต้องแจ้งคู่ความทราบถึงข้อเท็จจริงนี้ก็เพื่อให้โอกาสคู่ความได้เข้ามาตรวจสอบ โต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยศาลต้องใช้เวลาแก่คู่ความพอสมควรในการตรวจสอบและโต้แย้งคัดค้าน รวมถึงการอนุญาตให้คัดถ่ายพยานหลักฐานเหล่านั้น และการกำหนดระยะเวลาให้โต้แย้งคัดค้านนั้นจะต้องมีความเหมาะสมกับปริมาณ สภาพเนื้อหา และความยุ่งยากซับซ้อนของพยานหลักฐานนั้นด้วย

ประการที่สอง ศาลต้องแจ้งให้คู่ความทราบถึงกระบวนการพิจารณาคดีในแต่ละขั้นตอน โดยเฉพาะในระบบไต่สวนที่ถือว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ในการสนับสนุนข้อเท็จจริงต่อศาล เพื่อให้คู่ความได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนและพร้อมที่จะนำพยานหลักฐานที่มีอยู่มาเสนอศาล อันต่างจากระบบกล่าวหาที่จำเลยตกอยู่ในฐานะเป็นประธานที่ถูกตรวจสอบเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในระบบไต่สวนก็ยังคงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ นอกจากนี้ การแจ้งให้คู่ความทราบถึงกระบวนการก็เพื่อให้คู่ความมีเวลาและโอกาสในการเตรียมพยานหลักฐานของตนมาเสนอต่อศาล และให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีเวลาในการโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นด้วย แต่การโต้แย้งคัดค้านเช่นนี้จะต้องมีเหตุผลรองรับ หากเป็นการโต้แย้งคัดค้านลอย ๆ หรือไม่มีเหตุผล ย่อมถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นรับข้อเท็จจริงแล้ว

3. หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง

การดำเนินคดีอาญาเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในทุกขั้นตอนอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือชั้นไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐหรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. จึงต้องให้ความสำคัญกับความถูกต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต้องให้โอกาสเขาในการต่อสู้คดีและนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนคำให้การปฏิเสธ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น ทุกฝ่ายต้องมีหน้าที่ร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริงอย่างรอบด้านทุกมิติและทุกขั้นตอนของกระบวนการ ตั้งแต่ชั้นสอบสวนหรือไต่สวน ชั้นพนักงานอัยการ รวมตลอดถึงศาลที่จะต้องพิจารณาพยานหลักฐานโดยต้องฟังความจากทุกฝ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง มีเหตุผลรองรับสนับสนุน ฉะนั้น การตรวจสอบค้นหาความจริงจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากกระบวนการตรวจสอบค้นหาความจริงไม่ถูกต้อง ไม่ว่าในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือกระบวนการ

ค้นหาความจริงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ หรือไม่เปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายเข้ามาตรวจสอบและโต้แย้งคัดค้าน ย่อมไม่อาจนำข้อเท็จจริงเหล่านั้นมารับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีได้ โดยเฉพาะการนำมาใช้รับฟังเพื่อลงโทษผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และการนำพยานหลักฐานที่มีอยู่ในสำนวนซึ่งไม่ผ่านขั้นตอนหรือกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงของคู่ความอย่างอิสระย่อมถือเป็นความล้มเหลวของกระบวนการยุติธรรมประการหนึ่ง

การค้นหาความจริงในคดีอาญาคือ กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในการพิจารณาวินิจฉัยตัวผู้กระทำความผิดซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะคือ⁹

1. การค้นหาความจริงในทางรูปแบบ หมายถึง กรณีที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในลักษณะของการควบคุมกระบวนการพิจารณาที่เน้นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อย่างเคร่งครัดโดยผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความ เป็นระบบค้นหาความจริงที่พัฒนาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

2. การค้นหาความจริงในเนื้อหา คือ การค้นหาความจริงในคดีที่มีลักษณะการดำเนินคดีระหว่างศาลกับจำเลยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์และประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยมุ่งเอาที่ผลของการรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ แต่จะไม่เคร่งครัดต่อหลักเกณฑ์การพิจารณา

บทวิพากษ์

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคหนึ่ง ดังกล่าว แม้เป็นหลักการสำคัญในระดับสากลที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อประสงค์คุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีและให้เข้าถึงซึ่งพยานหลักฐานของโจทก์ที่จะนำสืบพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย ทำให้จำเลยสามารถนำสืบโต้แย้งหักล้างได้อย่างเต็มที่ แต่ขณะเดียวกันการที่มีบทบังคับให้จำเลยมาศาลในการพิจารณาคดีทุกนัดโดยไม่จำเป็น ก็อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยได้เช่นกัน เพราะเมื่อสิทธินี้เป็นสิทธิที่จำเลยได้รับตามกฎหมาย ขณะเดียวกันจำเลยก็มีสิทธิที่จะสละซึ่งประโยชน์ของตนได้ หากมีเหตุอันสมควร เช่น กรณีจำเลยเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ทำให้ไม่อาจมาฟังการพิจารณาและสืบพยานในศาลและจำเลยมีทนายความแล้ว หรือบางคดีที่มีจำเลยหลายคน พยานบุคคลที่โจทก์นำสืบบางปากไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยบางคน หรือแม้กระทั่งในสถานการณ์ที่มีโรคระบาด เช่น โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือไวรัสโควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนี้ การเดินทางมาศาลของจำเลยซึ่งมีทนายความเข้าไปช่วยเหลือในคดีอยู่แล้วก็ไม่จำเป็น และจำเลยสามารถสละสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้านั้นได้ หรือกรณีที่จำเลยออกไปจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล หรือในระหว่างการ

⁹ ชนกกานต์ อ้วนไตร. (2560) “หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทับฟ้องคดีของรัฐ”. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 299-300.

พิจารณาคดีจำเลยขัดขวางการพิจารณาของศาล ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการกระทำของจำเลย ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาได้ จึงมีบทบัญญัติของกฎหมายผ่อนคลายนกฏเกณฑ์ดังกล่าว โดยเฉพาะกรณีที่จำเลยหลบหนีไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสองที่บัญญัติว่า “เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้... (3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้” การที่จำเลยหลบหนีดังกล่าว นอกจากจะถือว่าจำเลยละสิทธิของตนไม่เข้ามาต่อสู้คดีเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ทางคดีของตนแล้ว ยังถือเป็นการละสิทธิในการโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์ที่อาจนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลในชั้นไต่สวนหรือชั้นพิจารณา แม้จำเลยจะมีทนายความแล้ว แต่หากพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอต่อศาลนั้น เป็นพยานหลักฐานที่อยู่ในความรู้เห็นของจำเลย แต่ทนายความไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะโต้แย้งคัดค้านในขณะพิจารณาคดีหรือภายในเวลาที่ศาลกำหนด รวมไปถึงพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาจากบุคคลภายนอกด้วย ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อจำเลยและอาจมีผลต่อการวินิจฉัยพยานหลักฐานนั้นด้วย ซึ่งทางปฏิบัติหากไม่มีบทบัญญัติเช่นว่านี้ ในการพิจารณาคดีของศาล เมื่อจำเลยหลบหนีหรือไม่มาศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลจะออกหมายจับจำเลยเพื่อให้ได้ตัวมาภายในอายุความที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ขณะเดียวกันก็จะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว หากจับจำเลยได้ จึงค่อยยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ทำให้คดีเกิดความล่าช้า หรือแม้ภายหลังจะสามารถจับตัวจำเลยมาได้ แต่พยานหลักฐานโดยเฉพาะพยานบุคคลที่โจทก์จะนำสืบยืนยันความผิดของจำเลยนั้น อาจถูกบังคับสูญหาย หรือพยานอาจเสียชีวิตไปแล้ว หรือหากได้ตัวพยานมา พยานอาจหลงลืมเหตุการณ์ไปแล้วก็ได้ ทำให้เกิดผลกระทบต่อความยุติธรรมโดยรวม หรือบางคดีก็อาจจะจับตัวจำเลยได้ คดีก็ขาดอายุความไปแล้ว ทำให้ไม่สามารถนำตัวจำเลยมาพิจารณาลงโทษได้

บทบัญญัติเรื่องการพิจารณาคดีลับหลังกรณีจำเลยหลบหนีนี้ มีบัญญัติไว้ในวิธีพิจารณาคดีระบบไต่สวน เริ่มจากข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ¹⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ¹¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ¹² และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ¹³ ต่อมาฝ่าย

¹⁰ ข้อ 10 ศาลมีอำนาจพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้.

¹¹ มาตรา 33 วรรคสอง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้...

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้.

¹² อ้างแล้ว.

¹³ มาตรา 31 วรรคสอง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจไต่สวนพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีดังต่อไปนี้...

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้.

นิติบัญญัติได้เล็งเห็นปัญหาและความสำคัญของบทบัญญัติดังกล่าวที่เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีของศาลและกระทบถึงความยุติธรรมโดยรวม จึงนำไปบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁴ โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 33) พ.ศ. 2562 แต่บทบัญญัติเรื่องการพิจารณาคดีลับหลังตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา และประพฤตินิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) และมาตราที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม¹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561¹⁶ และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม¹⁷ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยที่บัญญัติทำนองเดียวกันว่า หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไประหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และเมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 มาใช้บังคับทำให้ในทางปฏิบัติมีปัญหาการตีความและการบังคับใช้หลายประการดังจะกล่าวถึงตามลำดับดังนี้

1. การพิจารณาคดีลับหลัง ตามมาตรา 28 วรรคสอง (3) แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาและประพฤตินิชอบ พ.ศ. 2559 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ต่อเมื่อจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ซึ่งคำว่า “จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว” นั้น มีได้หลายกรณี เช่น พนักงานสอบสวนควบคุมผู้ต้องหาแล้ว ได้นำตัวผู้ต้องหามายื่นคำร้องขอฝากขัง หรือมัดฟ้องฝากขังต่อศาล เมื่อศาลอนุญาตให้ฝากขัง หรือมัดฟ้องฝากขัง ถือว่าผู้ต้องหานั้นอยู่ในอำนาจศาลแล้ว¹⁸ หรือกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ออกหมายจับผู้ถูกจับไว้ตามพระราชบัญญัติ

¹⁴ มาตรา 172 ทวิ/1 ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสอง แล้ว เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในสามเดือน นับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า และจำเลยมีทุนทรัพย์ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ และเมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีนั้นต่อไป

การพิจารณาและสืบพยานตามวรรคหนึ่งต้องมีข้อคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล.

¹⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 74/1.

¹⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7.

¹⁷ พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1.

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1735/2514 (ที่ประชุมใหญ่), 9268/2539.

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561¹⁹ หรือกรณีที่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลพร้อมนำตัวจำเลยมาศาล แม้ศาลจะมีคำสั่งให้ไต่สวน มูลฟ้อง ก็ถือว่าตัวจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาและประพจน์ มิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17 วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า “ในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ศาลจะสั่งชั่งจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาก็ได้” ซึ่งแต่เดิมในคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาล เมื่อศาลมีคำสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องยังถือไม่ได้ว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว²⁰ หรือกรณีที่พนักงาน อัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้นำตัวจำเลยมาศาล เพราะจำเลยถูกคุมขังตั้งแต่ชั้นฝากขังหรือ ผัดฟ้องฝากขังแล้ว หรือยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยนำตัวจำเลยมายื่นพร้อมฟ้องและศาลรับตัวไว้แล้ว ต่อมาจำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดี กรณีเหล่านี้ถือว่าจำเลยอยู่ใน อำนาจศาลแล้ว เมื่อผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่หลบหนีไม่ ไปศาลตามกำหนดนัด จะถือว่าจำเลยละสิทธิไม่ประสงค์จะใช้สิทธิในการพิจารณาคดีต่อหน้าหรือไม่ และศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติเรื่องการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยข้างต้น จะเห็นวิวัฒนาการ ของหลักกฎหมายดังกล่าวตามลำดับ กล่าวคือ ในระบบไต่สวน เริ่มจากข้อกำหนดเกี่ยวกับการ ดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 10 ที่บัญญัติ เพียงว่า “ศาลมีอำนาจพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้” เท่านั้น โดยไม่มี หลักเกณฑ์ว่าจะพิจารณาคดีลับหลังในกรณีใดบ้าง และไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าจำเลยจะมีทนายความ แล้วหรือไม่ หรือคดีที่จำเลยถูกฟ้องนั้นมีอัตราโทษเท่าใด ส่วนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความ อาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 33 วรรคสอง (3) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 31 วรรคสอง (3) บัญญัติไว้ทำนอง เดียวกันว่า “เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจ พิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีที่จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและ ศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้” ซึ่งเป็นการบัญญัติหลักเกณฑ์ว่ามีกรณีใดบ้างที่ศาลจะ

¹⁹ มาตรา 61 วรรคห้า ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่จับบุคคลดังกล่าวไว้ ส่งตัวผู้ถูกจับพร้อมบันทึกการจับ มายังพนักงานสอบสวนหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงาน สอบสวน...ในกรณีที่ไม่ต้องมีการควบคุมผู้ถูกจับไว้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจปล่อยตัวผู้ถูกจับไปโดยมีประกันหรือไม่ มีประกันก็ได้

วรรคหก ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องมีการควบคุมผู้ถูกจับไว้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลออกหมายชั่งผู้ถูกจับไว้ได้ตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับความผิดที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษนั้น.

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 353/2556...ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง จำเลยทั้งสองยังไม่อยู่ในอำนาจของศาลจนกว่าศาลจะมี คำสั่งประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณา การที่ศาลหมายแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยทั้งสองทราบ จำเลยทั้งสองมีสิทธิ ไม่มาศาลในวันนัดได้ เพราะหมายเรียกดังกล่าวเป็นเพียงแจ้งให้จำเลยทั้งสองทราบวันนัดไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น การที่จำเลย ทั้งสองมาฟังการพิจารณาของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องยังถือว่าจำเลยทั้งสองอยู่ในอำนาจศาล...

พิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าจำเลยจะมีหนายความแล้วหรือไม่ หรือคดีที่จำเลยถูกฟ้องนั้นมีอัตราโทษเท่าใด เหตุที่บทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองฉบับเหมือนกัน เป็นเพราะในชั้นร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น คณะผู้ร่างได้นำหลักการและวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี คำนุश्य พ.ศ. 2559²¹ มาเป็นต้นแบบในการร่าง แต่สำหรับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติหลักการเพิ่มเติมในขั้นตอนการยื่นฟ้องไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 28 ว่าการยื่นฟ้องคดีให้แจ้งผู้ถูกกล่าวหา มาศาลในวันฟ้องคดี หากไม่มาให้ศาลรับฟ้องไว้พิจารณาได้แม้ไม่ปรากฏตัวผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาล และเมื่อศาลประทับฟ้องกับส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้ว ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่สามารถจับจำเลยได้ภายในสามเดือนนับแต่ออกหมายจับ ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังได้ ส่วนในระบบกล่าวหาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ/1 ที่บัญญัติภายหลังสุดเพิ่มหลักการว่าเมื่อได้สอบจำเลยเรื่องหนายความและอ่านอติบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้ว ต่อมาจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร และศาลออกหมายจับแล้ว หากไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะให้การพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้าและจำเลยมีหนายความ ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ จึงเห็นพัฒนาการของหลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้เป็นลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแล้ว จะเห็นได้ว่ามีหลักการพิเศษแตกต่างจากกฎหมายฉบับอื่น กล่าวคือการกระทำอันเป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงทางสังคม และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและยาวนานคู่กับสังคมไทยทุกยุคทุกสมัย โดยไม่มีองค์กรใดสามารถปราบปรามให้การทุจริตและประพฤติมิชอบหมดสิ้นไปจากสังคมไทยได้ แม้บางช่วงบางตอนของระบบการเมืองการปกครอง รัฐบาลจะมีนโยบายเร่งปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ แต่ก็เหมือนการโหมโรงเดินเครื่องเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในระยะสั้นเท่านั้น แต่เมื่อเข้าสู่ส่วยอำนาจทางการเมืองแล้วกลับล้มนโยบายเช่นนั้น มีหน้าซำยังบริหารประเทศส่อไปในทางให้เคลือบแคลงสงสัยว่าจะมีการทุจริตและประพฤติมิชอบไม่ว่าในวงราชการหรือการเมืองในทุกระดับ จึงยอมเห็นได้ในปัจจุบันว่าการทุจริตและประพฤติมิชอบได้ทวีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินจำนวนมาก ดังนั้น ลักษณะและความสำคัญของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจึงมีความพิเศษแตกต่างจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น ที่รัฐจะต้องเร่งปราบปรามการกระทำที่เป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบอันถือเป็นบ่อนทำลายชาติให้เด็ดขาดเฉียบพลัน และวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต้องมียุติการไต่สวนที่เข้มงวดรวดเร็วไม่ให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นเงื้อมมือของกฎหมายโดยอาศัยวิธีการด้านเทคนิคของกระบวนการพิจารณามาเป็นข้อต่อสู้หรือใช้เป็นเครื่องมือในการหลบเลี่ยงความผิด เช่นเดียวกับหลักการพิจารณา

²¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี คำนุश्य พ.ศ. 2559 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559 ส่วนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559.

คดีลับหลังจำเลยที่บัญญัติให้แตกต่างจากกฎหมายฉบับอื่น โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา โดยลักษณะประเภทคดีเน้นไปในทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และเสรีภาพ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง ที่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีฐานอำนาจจากบทบาทหน้าที่ของตนตามที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมาย หรือมีฐานอำนาจที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนในการบังคับใช้กฎหมาย หรือมีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลทางการเงินหรือทรัพย์สินของหน่วยงานของรัฐแล้วอาศัยช่องทางในตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวกระทำความผิดทุจริตต่อหน้าที่ แม้มาตรา 6 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 จะบัญญัติว่า วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา...มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ และแม้หลักการตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ/1 ดังกล่าว จะมีความแตกต่างจากบทบัญญัติในมาตรา 28 วรรคสอง (3) แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ก็ตาม แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ได้บัญญัติเรื่องการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยไว้ก่อนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเฉพาะแล้ว กรณีจึงไม่จำเป็นต้องนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมอีก นั้นหมายถึงไม่ต้องนำหลักการที่ว่าพิจารณาตัดสินคดีลับหลังจำเลยได้ต่อเมื่อได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาสอบจำเลยเรื่องทนายความและสอบคำให้การจำเลยแล้ว รวมทั้งระยะเวลาที่จะเริ่มพิจารณาหลังออกหมายจับด้วย

สำนักงานศาลยุติธรรมเคยมีหนังสือตอบข้อหารือของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ²² ว่า ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) กรณีจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้ หมายความว่า จำเลยได้หลบหนีไปภายหลังจากศาลสอบถามจำเลยเรื่องทนายความในความผิดที่ถูกฟ้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและศาลได้ถามคำให้การจำเลยตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 แล้ว นั้น ข้อหาดังกล่าวเป็นความเห็นทางวิชาการที่ไม่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ซึ่งมีหลักการเช่นเดียวกัน จึงย่อมไม่ผูกพันศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางที่จะพิจารณาวินิจฉัยตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวข้างต้น ประการสำคัญ หากพิจารณาปฏิบัติตามข้อหาดังกล่าวก็จะทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีของศาลและกระทบต่อความยุติธรรมโดยรวมดังที่เกิดขึ้นมาแต่เดิม และผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็จะใช้ฐานอำนาจทางการเงินที่มีอยู่เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการหลบหนี

²² หนังสือหารือสำนักงานศาลยุติธรรม ส่วนที่ ๒๒๓ ที่ ศย ๐๑๖/๗๓๔๙ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๓.

ได้โดยง่ายไม่ว่าในทางใด ทำให้หลักการพิจารณาคดีกลับหลังตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) ไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้เลย ก่อให้เกิดข้อขัดข้องและไม่ได้สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์ให้เร่งรัดพิจารณาคดีไต่สวนค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่มีอยู่ขณะนั้นโดยเร็ว

2. กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลเมื่อใด ประเด็นนี้เป็นกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีกลับหลังว่าสามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ โดยในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ผู้เสียหายสามารถเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 วรรคหนึ่ง (1) ได้ ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ที่ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลดังกล่าวมีเพียงอัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น²³ ผู้เสียหายไม่สามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ โดยคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น เมื่อศาลตรวจฟ้องของผู้เสียหายแล้วเห็นว่า เป็นฟ้องที่ถูกต้องตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 คือมีข้อความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีข้อความที่เป็นกรกล่าวหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นความผิดคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิด พร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานที่ชัดเจนเพียงพอแล้ว เพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่แน่ชัด ศาลจะมีหนังสือถึงหน่วยงานต้นสังกัดของจำเลยและหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องชี้แจงข้อเท็จจริงพร้อมส่งเอกสารต่อศาล เมื่อได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนเพียงพอแล้ว หากเห็นควรรับคดีไว้ไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะหมายแจ้งวันนัดให้จำเลยทราบ ซึ่งในวันนัดไต่สวนมูลฟ้องจำเลยจะมาศาลหรือไม่ก็ได้ หรือจะแต่งตั้งทนายความเข้ามาเพื่อขออนุญาตศาลถามพยานที่โจทก์อ้างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ หรือจำเลยจะแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรส่งว่าคดีโจทก์ไม่มีมูล และจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยด้วยก็ได้ เมื่อศาลพิจารณาคำแถลงของจำเลยแล้ว ศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุดังกล่าวมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีได้ตามที่เห็นสมควร²⁴

นอกจากนี้ หากจำเลยมาศาล เมื่อศาลสอบถามจำเลยเรื่องทนายความแล้ว จำเลยแถลงไม่มีทนายความและประสงค์จะให้ศาลตั้งทนายความให้ ศาลก็จะตั้งทนายความให้แก่จำเลย²⁵ ในการพิจารณาไต่สวนนัดต่อไปจำเลยจะมาศาลหรือไม่ก็ได้ แต่เมื่อศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีโจทก์มีมูล ศาลจะหมายเรียกให้จำเลยมาศาลเพื่อสอบคำให้การ โดยคดีอาญาอื่นที่มีใช้คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ หากจำเลยไม่มาศาลตามนัด ศาลจะออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวจำเลยมาศาลภายในอายุความ

²³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 23.

²⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17 วรรคสาม.

²⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 17 วรรคสอง.

แต่ระหว่างที่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมา ศาลจะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราวและทางปฏิบัติ จะเกิดปัญหาเรื่องคดีล่าช้าหรือคดีขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เช่นเดิม เพราะถือว่ายังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล ถึงแม้จำเลยจะมาศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งศาลได้ตั้ง ทนายความให้แก่จำเลยแล้ว แต่ตราใบไต่สวนที่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลเพื่อสอบคำให้การ ยังถือไม่ได้ว่า จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว²⁶ ศาลจะสืบพยานลับหลังจำเลยไม่ได้และการออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัว จำเลยมาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปี รวมทั้งวันเริ่มต้นแห่งอายุความ และวันสิ้นสุดแห่งอายุความด้วย แต่ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น แม้จะไม่มีบทบัญญัติของ กฎหมายระบุไว้โดยชัดเจนว่ากรณีเช่นนั้นถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วก็ตาม คงต้องตีความโดย เครื่องคิดตามลักษณะความสำคัญของคดีและเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ เมื่อ ศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีโจทก์มีมูล ศาลจะหมายเรียกจำเลยมาให้การ และเมื่อจำเลยได้รับ หมายเรียกโดยชอบอันถือว่าจำเลยทราบนัดแล้ว แต่จำเลยไม่มาศาล กรณีเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าจำเลย อยู่ในอำนาจศาลแล้ว การที่จำเลยไม่ไปศาลตามนัดถือว่าจำเลยหลบหนีและถือว่าสละสิทธิที่จะได้รับ การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เพราะลักษณะของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จำเลย ย่อมทราบที่อยู่แล้วว่าการกระทำของตนเป็นความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ หากเห็นว่าตนไม่ได้ กระทำความผิด เมื่อศาลมีหมายแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง หมายแจ้งวันนัดฟังคำสั่ง และหมายเรียก จำเลยมาสอบคำให้การ เมื่อจำเลยได้รับหมายนัดและหมายเรียกดังกล่าวโดยชอบทุกนัดแล้ว กลับไม่ ไปศาล ย่อมถือว่าจำเลยหลบหนี ไม่ประสงค์จะเข้ามาต่อสู้คดี และถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว²⁷ หลักการเช่นนี้ต่างจากคดีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ที่ในวันยื่นฟ้อง จำเลยต้องมาศาลหรือคุมตัวมาศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 15 วรรคสอง แม้ศาลจะเห็นสมควรให้ไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 16 (2) ก่อน ย่อมถือ ว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว โดยศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ตามมาตรา 17 วรรคสี่ ซึ่งแต่เดิมนั้น กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาล เมื่อศาลมีคำสั่งให้ไต่สวนมูล ฟ้อง ยังไม่ถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาล อายุความจึงยังไม่หยุดนับ การที่ศาลชั้นต้นทำการไต่สวนมูล ฟ้องของโจทก์ต่อไป ระหว่างนั้นจะถือว่าได้ตัวจำเลยมาศาลและจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วไม่ได้ อายุ ความจึงยังไม่หยุดนับ เมื่อปรากฏว่าขณะศาลชั้นต้นทำการไต่สวนมูลฟ้องนั้นเป็นเวลาเกิน 15 ปี นับ แต่วันที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด คดีโจทก์สำหรับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ย่อมขาดอายุความ²⁸

นอกจากนี้ ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ เมื่อแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้องและวันนัดฟังคำสั่ง ให้จำเลยทราบ และต่อมาได้หมายเรียกจำเลยมาศาลเพื่อสอบคำให้การ จำเลยรับหมายนัดและ

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 270/2528, 1780/2531.

²⁷ นายวิชา มหาคุณ, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1780/2531 ว่าศาสตราจารย์จิติ ดิงส์ทีย์ กล่าวอธิบาย ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 2 หน้า 1096 ว่า คดีที่ศาลไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 165 ถ้าอัยการเป็นโจทก์คงต้องส่งตัวจำเลยต่อศาลพร้อมฟ้องตามมาตรา 143 แต่ถ้าราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อได้ แจ้งวันนัดให้จำเลยทราบแล้วก็น่าจะถือว่าตัวจำเลยมาศาลแล้ว มิฉะนั้นจะเป็นการประหลาดมากถ้าคดีที่ฟ้องแล้วตั้งแต่ ยังไม่ขาดอายุความ จะขาดอายุความลงในระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง.

²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 353/2556.

หมายเรียกดังกล่าวโดยชอบตลอดมาแล้วไม่มาศาล หากจะถือว่ายังไม่ได้จำเลยมาศาลหรือถือว่าไม่ได้จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ก็จะเกิดผลประหลาดในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ที่ขณะยื่นฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่ระหว่างไต่สวนมูลฟ้องคดีกลับขาดอายุความไปแล้ว ขณะเดียวกันในคดีที่พนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ กลับไม่ถือว่าขาดอายุความ เพราะเป็นกรณีที่ถือว่าได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว ดังนั้น ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ เมื่อจำเลยทราบวันนัดไต่สวนมูลฟ้องและวันนัดฟังคำสั่ง และได้หมายเรียกจำเลยเพื่อสอบคำให้การโดยชอบแล้ว ต้องถือว่าได้ตัวจำเลยมาศาลและถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานคดีกลับหลังจำเลยได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าจำเลยจะได้มาศาลในวันนัดไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ ศาลได้ตั้งทนายความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยที่มาศาลหรือไม่ หรือกรณีจำเลยไม่มีทนายความ ศาลได้สอบจำเลยเรื่องทนายความ หรือได้สอบคำให้การจำเลยก่อนหรือไม่ เฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่จำเลยเข้ามาตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และใช้สิทธิในการยื่นคำแถลงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ทำให้ศาลเห็นว่าคดีโจทก์ไม่มีมูล และหรือขอให้ศาลตั้งทนายความในชั้นไต่สวนมูลฟ้องให้ แม้จำเลยจะไม่มาตามหมายเรียกเพื่อสอบคำให้การ ก็ยังต้องถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ศาลย่อมพิจารณาคดีกลับหลังจำเลยต่อไปได้

หลักการนี้สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปศาลในวันที่อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดี โดยไม่มีเหตุอันควรแก้ตัว ศาลมีอำนาจประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้ และเมื่อศาลส่งหมายเรียกกับสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้ว แต่จำเลยไม่มาศาล ศาลมีอำนาจออกหมายจับจำเลย หากจับไม่ได้ภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีกลับหลังจำเลยได้ เพราะถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว

3. ความผิดฐานหลบหนีระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยหลักการแล้วการที่ผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลไม่ว่าในทางใดดังที่กล่าวข้างต้น ย่อมถือว่าบุคคลเหล่านั้นอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ซึ่งศาลสามารถสั่งขังหรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ แต่กรณีผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยหลบหนีหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งนอกจากศาลจะมีอำนาจพิจารณาคดีกลับหลังตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) ดังกล่าวแล้ว บุคคลนั้นอาจได้รับโทษทางอาญาอีกด้วยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 14²⁹ เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ใน

²⁹ มาตรา 14 ในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่หลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าเป็นการหลบหนีในระหว่างการพิจารณาของศาล ไม่ว่าศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีหรือไม่ก็ตาม ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามหรือจับกุมจำเลยรายงานผลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 21³⁰ โดยปกติในคดีอาญาทั่วไปหากผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการสอบสวน การไต่สวน หรือระหว่างพิจารณาคดี แล้วต่อมาหลบหนีไม่ไปศาลตามนัด กรณีเช่นนี้ถือว่าผู้ประกันเป็นฝ่ายผิดสัญญา จะต้องถูกบังคับตามสัญญาประกันที่ทำกับศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 แต่สำหรับตัวผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่หลบหนีไม่ไปศาลเช่นนั้น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าจะต้องได้รับโทษทางอาญาด้วย อันต่างจากคดีค้ามนุษย์และคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ที่นอกจากผู้ประกันจะต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันต่อศาลแล้ว ยังมีบทบัญญัติลงโทษผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้วหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดอีกด้วย ทั้งนี้ เจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์ลงโทษผู้กระทำความผิดคดีค้ามนุษย์ เพราะการค้ามนุษย์เป็นปัญหาที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน เป็นอันตรายต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงทางสังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ และส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงของรัฐทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศด้วย ส่วนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นความผิดที่กระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของชาติและผู้กระทำความผิดฐานนี้มักจะได้ทรัพย์สินมาจากการกระทำความผิด จึงย่อมมีทรัพย์สินเงินทองที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการหลบหนีได้ โดยไม่ยาก โดยเฉพาะการหลบหนีออกนอกประเทศ สำหรับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ไม่มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าว แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 14 จะบัญญัติหลักการนี้ไว้ แต่ทางปฏิบัติยังมีข้อพิจารณาต่อไปอีกว่าหากผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดแล้ว ใครจะเป็นผู้ยกคดีขึ้นกล่าวหา ต้องไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุเพื่อให้ดำเนินคดีหรือไม่ หรือศาลสามารถยกคดีขึ้นพิจารณาไต่สวนได้เอง เพราะถือว่าเป็นความผิดที่กระทำต่อศาลเช่นเดียวกับคดีละเมิดอำนาจศาล

คู่มือการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกำหนดถึงวิธีการดังกล่าวโดยสรุปว่า ศาลต้องจดยางานกระบวนการพิจารณาว่าให้มีหนังสือแจ้งพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นท้องที่ที่ตั้งของศาลทราบเพื่อให้ดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยให้ผู้อำนวยความสะดวกเป็น

ความผิดตามวรรคหนึ่งไม่ระงับไปเพราะเหตุที่คดีของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยนั้น มีการสั่งไม่ฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดี หรือถอนฟ้อง.

³⁰ มาตรา 22 ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความผิดตามวรรคหนึ่งไม่ระงับไปเพราะเหตุที่คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น มีการสั่งไม่ฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดี หรือถอนฟ้อง

ให้ผู้ซึ่งชี้ช้องจนนำไปสู่การจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้จับมีสิทธิได้รับเงินรางวัลตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น.

ผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนการสอบสวนส่งพนักงานอัยการแล้ว คดีหลบหนีการปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 จะอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบหรือไม่ แยกพิจารณาเป็นสองกรณีคือ

กรณีแรก ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวก่อนยื่นคำฟ้อง ในชั้นยื่นคำฟ้องถ้ามีการยื่นคำฟ้องความผิดฐานหลบหนีประกันมาพร้อมกับความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ถือได้ว่าเป็นคำฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันในความผิดที่เกี่ยวข้องกัน ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีอำนาจรับพิจารณาหรือไม่รับพิจารณาก็ได้ เป็นดุลพินิจของศาลโดยคำนึงถึงความสะดวกและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 9 แต่หากขณะยื่นคำฟ้องนั้น มีการแยกฟ้องความผิดฐานหลบหนีประกันมาต่างหาก กรณีเช่นนี้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไม่มีอำนาจรับฟ้องความผิดฐานหลบหนีประกันไว้พิจารณา โดยความผิดฐานดังกล่าวจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลแขวงหรือศาลแห่งท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั่วไป

กรณีที่สอง จำเลยหลบหนีไประหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นพิจารณาของศาล อันเป็นการกระทำความผิดภายหลังจากโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลแล้ว คดีความผิดฐานหลบหนีประกันย่อมไม่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจึงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดฐานหลบหนีประกันดังกล่าว

แต่ผู้เขียนมีความเห็นต่างว่าวิธีปฏิบัติเช่นนั้นจะเป็นการสร้างขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่สอดคล้องกับหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นผู้พิจารณาไต่สวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งคดีความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม แม้คดีดังกล่าวโดยเนื้อแท้จะไม่ใช่คดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำในมาตรา 3 ที่บัญญัติว่า คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ หมายความว่าคดีดังต่อไปนี้ ไม่ว่าจะมิชอบหรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกันรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม (4) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลตามกฎหมายที่กำหนดให้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังนั้น เมื่อคดีฐานหลบหนีการปล่อยชั่วคราวไม่ไปศาลตามนัยนี้ เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และเป็นคดีที่กระทำต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบโดยตรง จึงเห็นควรบัญญัติคดีประเภทนี้ให้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 14 ว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งถือเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

มาตรา 3 (4) อันจะทำให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบสามารถพิจารณาตีความผิดฐานหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดเสียในคราวเดียวกันกับคดีหลักที่เมื่อภายหลังจับตัวผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยมาดำเนินคดีได้ เพราะถือว่าเป็นความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ แม้จะเป็นการกระทำที่ต่างกรรมต่างวาระกันก็ตาม แต่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 9 ³¹ ก็ให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะรับพิจารณาพิพากษาคดีทุกกรรมนั้นได้ โดยคำนึงถึงความสะดวกและประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง ที่สำคัญเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเนื้อหาของคดีหลบหนีการปล่อยชั่วคราวที่ถือว่ากระทำต่อศาลโดยตรงกับคดีความผิดที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดเกี่ยวกับการเรียก รับ ยอมจะรับ หรือให้ ขอให้ รับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เช่น คดีที่ผู้ขับชื้อรถจักรยานยนต์รับจ้างให้เงินแก่เจ้าพนักงานตำรวจจราจร 100 บาท เพื่อไม่ให้ออกใบสั่งไปชำระค่าปรับที่สถานีตำรวจ หรือคดีความผิดเกี่ยวกับการใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชื้ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจ หรือข่มขืนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใด เช่น คดีที่ผู้กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นพุดข่มขู่มิให้เจ้าพนักงานตำรวจเข้าจับกุมดำเนินคดี ซึ่งถือเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 (3) แล้ว ย่อมเห็นได้ว่าคดีหลบหนีการปล่อยชั่วคราวยังมีเหตุผลและความเกี่ยวเนื่องที่จะยื่นฟ้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้มากกว่า หรือแม้แต่คดีที่บุคคลได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 (1) (5) ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท ตามมาตรา 33 วรรคสาม หากเป็นคดีที่เกิดขึ้นในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลย่อมมีอำนาจไต่สวนได้เอง โดยเฉพาะความผิดฐานประทุติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลตามมาตรา 31 (1) ที่ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ทันทีโดยไม่ต้องเตือน หรือการพกพาอาวุธปืนเข้ามาในอาคารศาล หรือคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกลงโทษฐานผิดมารยาททนายความ โดยถูกห้ามการเป็นทนายความภายในกำหนดเวลา แต่ผู้ถูกกล่าวหาจัดทำคำให้การจำเลยยื่นต่อศาลและมาว่าความในฐานะทนายจำเลยเป็นต้น กรณีดังกล่าวจึงเห็นได้ว่ามิใช่คดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 (1) ถึง (8) แต่เป็นคดีอาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อเหตุเกิดขึ้นในบริเวณศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลย่อมมีอำนาจหยิบยกคดีขึ้นไต่สวนได้เอง

³¹ มาตรา 9 ในการฟ้องคดีอาญาสำหรับการกระทำอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันในความผิดที่เกี่ยวข้องกัน และบางกรรมไม่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะรับพิจารณาพิพากษาทุกกรรม หรือไม่รับพิจารณาพิพากษาเฉพาะกรรมใดกรรมหนึ่งหรือหลายกรรมที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบโดยให้โจทก์แยกฟ้องเป็นคดีใหม่ยังศาลที่มีอำนาจก็ได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความสะดวกและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญ.

สำหรับการตั้งต้นดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่หลบหนีไม่ไปศาลตามนัดนี้ สามารถให้ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำหรือสำนักงานประจำศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นผู้กล่าวหาในลักษณะเช่นเดียวกับคดีละเมิดอำนาจศาล ซึ่งจะช่วยให้ลดขั้นตอนยุ่งยากและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีกรณีจำเลยหลบหนีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ไปศาลตามนัด ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางมอบหมายให้ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลสามเสน ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่เกิดเหตุให้ดำเนินคดีอาญากับจำเลยในฐานดังกล่าว ต่อมาพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนการสอบสวนเสนอไปยังพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141³² โดยยังไม่สามารถจับตัวจำเลยได้ ภายหลังเจ้าพนักงานตำรวจท้องที่ในจังหวัดอื่นร่วมกันจับกุมตัวจำเลยนี้ได้ในความผิดฐานอื่น จึงมีหนังสือแจ้งสอบถามมายังศาล กระทั่งมีการเบิกตัวจำเลยมาสอบถามจึงได้ความว่าหลังจากจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวในคดีนี้แล้ว ได้ไปกระทำความผิดในคดีอื่นและถูกศาลยุติธรรมอื่นออกหมายจับไว้ โดยผู้ประกันไม่ทราบ จำเลยจึงไม่ได้มาศาลตามนัด ข้อเท็จจริงเช่นนี้ถือว่าเมื่อจำเลยซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วไปถูกจับกุมดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นและถูกศาลอื่นออกหมายจับไว้ ย่อมถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว กรณีจึงถือไม่ได้ว่าผู้ประกันเป็นฝ่ายผิดสัญญาและถือไม่ได้ว่าจำเลยมีเจตนาหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดอันจะเป็นความผิดตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 หากกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางที่พิจารณาสำนวนในคดีหลัก ย่อมมีอำนาจพิจารณาคดีที่จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดไปเสียในคราวเดียวกันได้ อันจะยังให้เกิดความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่าย หรือหากพิจารณาเห็นว่าคดีในความผิดฐานหลักนั้นจะล่าช้า อาจแยกพิจารณาไต่สวนคดีหลบหนีการปล่อยชั่วคราวไปก่อนก็ได้ เพราะกระบวนการไต่สวนจะทำในลักษณะเช่นเดียวกับคดีละเมิดอำนาจศาล ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเนื่องจากเป็นเรื่องระหว่างศาลกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเท่านั้น

ดังนั้น กรณีปัญหานี้จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 14 โดยบัญญัติให้คดีประเภทนี้อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งจะส่งผลให้ถือเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นคดีทุจริต

³² มาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างไร ให้ทำความเห็นว่าจะส่งฟ้องหรือส่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรส่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยส่งไม่ฟ้องและให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรส่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา.

และประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 (4) ทำให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีอำนาจพิจารณาตีความผิดฐานหลบหนี ไม่ไปศาลตามนัดได้

4. **อายุความในการออกหมายจับ** ในกรณีนี้เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการพิจารณาคดีลับหลัง ไม่ว่าจะเป็นการออกหมายจับจำเลยก่อนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลัง หรือการออกหมายจับจำเลยมาบังคับโทษหลังจากพิพากษาคดีแล้ว ทั้งยังรวมไปถึงกระบวนการออกหมายจับในกรณีจำเลยหลบหนีระหว่างถูกดำเนินคดีหรือได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13³³ บัญญัติห้ามมิให้เกินระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ซึ่งประเด็นเรื่องการออกหมายจับนี้ถือเป็นประเด็นสำคัญที่สืบเนื่องจากสามประเด็นข้างต้น และหน่วยงานที่มีอำนาจร้องขอต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบออกหมายจับนั้นมียุทธศาสตร์หลายหน่วยงานด้วยกัน เช่น กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างไต่สวนหรือเมื่อมีกรณีที่ข้อมูลความผิดแล้วตามมาตรา 39 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561³⁴ หรือกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนแล้วมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยมูลความผิดทางอาญา คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะส่งรายงาน ส่วนงานการไต่สวน เอกสารหลักฐาน สำเนาอิเล็กทรอนิกส์ และคำวินิจฉัยไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาลและแจ้งผู้ถูกกล่าวหาให้ไปรายงานตัวต่ออัยการสูงสุดตามวันเวลาที่กำหนด หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปรายงานตัวตามกำหนด คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ออกหมายจับต่อไปตามมาตรา 92 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561³⁵ หรือกรณีที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาที่กระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่อยู่ในอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ในคดีความผิดเกี่ยวกับการเรียก รับ ยอมจะรับ หรือให้

³³ มาตรา 13 ในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล มิให้เกินระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

ในกรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ.

³⁴ มาตรา 39 ในระหว่างการไต่สวนหรือเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลว่าผู้ใดกระทำความผิดและความผิดนั้นมิใช่ทางอาญา หากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนี ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบหมายมีอำนาจดำเนินการขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจออกหมายจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้

³⁵ มาตรา 92 เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งส่วนงานการไต่สวนให้อัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีอาญา ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งผู้ถูกกล่าวหาให้ไปรายงานตัวต่ออัยการสูงสุดตามวันเวลาที่กำหนด หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปรายงานตัวตามกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามมาตรา 39 ต่อไป.

ขอให้ รับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือการใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้อิทธิพลเพื่อบังคับใจ หรือข่มขืนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น³⁶ หรือกรณีที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาในคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นว่าเรื่องที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานของรัฐหรือบุคคลอื่นใดในข้อหาที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเรื่องไม่ร้ายแรงและคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรมอบหมายให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ เมื่อมีเหตุที่จะต้องขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ศาลออกหมายจับบุคคลดังกล่าวได้³⁷ หรือกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ท. ได้สอบสวนแล้วเห็นว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นความผิดทางอาญา เมื่อส่งเรื่องพร้อมสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง รายงานเอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ท. ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแล้ว หากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและจำเป็นต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปศาล คณะกรรมการ ป.ป.ท. จะแจ้งผู้ถูกกล่าวหาไปพบพนักงานอัยการตามเวลาที่กำหนด กรณีมีความจำเป็นต้องจับตัวผู้ถูกกล่าวหา พนักงานอัยการจะแจ้งเจ้าพนักงานตำรวจที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่ผู้ถูกกล่าวหา มีภูมิลำเนาหรือที่อยู่เป็นผู้ดำเนินการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้นให้ออกหมายจับได้³⁸

กรณีเหล่านี้เมื่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้รับคำร้องขอให้ออกหมายจับแล้ว ในการพิจารณาออกหมายจับตามที่ร้องขอ ในหมายจับจะระบุอายุความหรือไม่ จะระบุวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดแห่งอายุความหรือไม่ หรือจะระบุเพียงอายุความและวันเริ่มต้นแห่งอายุความ โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดแห่งอายุความ เพราะพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 บัญญัติห้ามมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 21³⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 74/1⁴⁰ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 74/1⁴¹ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

³⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 (3).

³⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 61 วรรคสี่.

³⁸ พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 45 วรรคหนึ่ง, 46 วรรคหนึ่ง.

³⁹ มาตรา 21 ในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ.

ในกรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ.

⁴⁰ มาตรา 74/1 ในการดำเนินคดีอาญาตามหมวดนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดี มิให้นับระยะเวลาที่ ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ.

⁴¹ มาตรา 74/1 ในการดำเนินคดีอาญาตามหมวดนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และเมื่อ

การป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7⁴² และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 ที่บัญญัติหลักการไว้เช่นเดียวกัน เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 25 ก็ได้บัญญัติหลักการนี้ไว้ด้วย⁴³

แต่ไม่ว่าจะเป็นกรณีเช่นไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 21 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 ที่กำหนดหลักการห้ามมิให้นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอายุความนั้น ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้มีผลใช้บังคับในวันที่ต่างกัน ซึ่งการจะเลือกใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด บังคับกับประชาชนย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพต่างกัน แม้บุคคลเหล่านั้นจะตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็ตาม แต่ตราใดที่ยังไม่มีการนำคดีไปพิสูจน์ในศาลย่อมไม่อาจนำหลักการของกฎหมายปิดปากที่ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดไปใช้ให้เสื่อมเสียต่อสิทธิเสรีภาพของเขาหาได้ไม่ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ทางปฏิบัติต้องยึดกฎหมายตามฐานที่มาของอำนาจที่บัญญัติรองรับผู้ยื่นคำร้องขอออกหมายจับแต่ละฉบับเป็นที่ตั้ง และจะต้องพิจารณาถึงวันที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือหลบหนีไม่ไปศาลตามนัดว่าเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใด ซึ่งแยกพิจารณาได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก การกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนวันที่ 19 เมษายน 2554 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 จะมีผลใช้บังคับ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวนสำนักงานตำรวจ

ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 มาใช้บังคับ.

⁴² ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และเมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 มาใช้บังคับ.

⁴³ มาตรา 25 ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้อายุความสะดุดหยุดลง

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

ในกรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ.

แห่งชาติ พนักงานสอบสวนกรมสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานไต่สวนสำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือพนักงานไต่สวนสำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ท. การยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาที่หลบหนีในชั้นสอบสวนหรือไต่สวน ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปี วันเริ่มต้นนับอายุความ และวันสิ้นสุดการนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เหตุที่ไม่ใช้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 เนื่องจากบทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 แม้ไม่ใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับโทษจะลงแก่ผู้กระทำความผิด แต่ถือเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาที่บุคคลอาจต้องรับโทษทางอาญาซึ่งเกี่ยวพันกับบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 ที่มีให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ย่อมทำให้ระยะเวลาที่บุคคลอาจต้องรับโทษทางอาญาเพิ่มขึ้นหรือหนักรวบรวมระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งมีได้มีบทบัญญัติเช่นมาตรา 74/1 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงต้องใช้บทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด อันเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ และการใช้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 มาบังคับแก่คดีที่เกิดเหตุก่อนวันที่ 19 เมษายน 2554 จะเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองและคุ้มครอง⁴⁴ ดังนั้น กรณีนี้ ไม่ว่าหน่วยงานใดยื่นคำร้องขอให้ออกหมายจับ ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปี ระบุวันเริ่มต้นนับอายุความและวันสิ้นสุดอายุความตามปกติเหมือนเดิม ไม่ต้องระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7 หรือพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 หรือพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 เว้นแต่กรณีผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น อยู่ในอำนาจศาลตั้งแต่ชั้นฝากขัง หรือผิดฟ้องฝากขัง หรือชั้นพิจารณา แล้วหลบหนีไป ในหมายจับต้องระบุเพียงอายุความว่ากี่ปี ระบุวันเริ่มต้นนับอายุความ (วันที่หลบหนี) แต่ไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดแห่งอายุความ และให้ระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

ประการที่สอง การกระทำความผิดเกิดขึ้นช่วงระหว่างวันที่ 19 เมษายน 2554 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2559 ซึ่งเป็นช่วงที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและ

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10166/2558, 1780/2531, 270/2528, ที่ อม 243/2560 และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีหมายเลขแดงที่ 16460/2561.

ปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 74/1 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 มีผลใช้บังคับ จนถึงวันที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเปิดทำการในวันที่ 1 ตุลาคม 2559 โดยมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มิให้นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ซึ่งหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในช่วงนี้และมีกรณีที่จะร้องขอให้ศาลออกหมายจับ ต้องแยกพิจารณาว่าหน่วยงานใดเป็นผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับ เนื่องจากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้ของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกัน โดยพิจารณาดังนี้

กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นคำร้องขอให้ออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาที่หลบหนีในชั้นไต่สวน ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปีและวันเริ่มต้นนับอายุความ โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 เพราะกฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับขณะกระทำความผิดแล้ว

กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ท. ยื่นคำร้องขอให้ออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาที่หลบหนีในชั้นไต่สวน แยกพิจารณาเป็น 2 กรณีคือ

ประการแรก หากเป็นคดีที่เกิดขึ้นก่อนวันที่ 30 เมษายน 2559 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1⁴⁵ มีผลใช้บังคับ ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปี วันเริ่มต้นนับอายุความ และวันสิ้นสุดการนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เพราะบทบัญญัติเรื่องอายุความถือเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาที่บุคคลอาจต้องรับโทษทางอาญาซึ่งเกี่ยวพันกับบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 ที่มีให้ับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และย่อมทำให้ระยะเวลาที่บุคคลอาจต้องรับโทษทางอาญาเพิ่มขึ้นหรือหนักกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 จึงต้องใช้บทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด

ประการที่สอง หากเป็นคดีที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน 2559 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม

⁴⁵ มาตรา 61/1 ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการศึกษาของศาล มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ และเมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 มาใช้บังคับ.

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 มีผลใช้บังคับ จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2559 ซึ่งเป็นวันก่อนที่ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเปิดทำการ ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปีและวันเริ่มต้น นับอายุความ โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลา ที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตและที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1 เพราะกฎหมาย ฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับในขณะกระทำความผิดแล้ว

กรณีพนักงานสอบสวนสำนักงานตำรวจแห่งชาติยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับ ผู้ต้องหาที่กระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่อยู่ในอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ คดีความผิดเกี่ยวกับการเรียก รับ ยอม จะรับ หรือให้ ขอให้ รับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือการใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่า จะใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้อิทธิพลเพื่อบังคับ หรือข่มขืนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น ซึ่งถือเป็นคดีทุจริตและ ประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 (3) หรือกรณีพนักงานสอบสวนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือพนักงานสอบสวนกรมสอบสวนคดี พิเศษยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาในคดีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาส่งเรื่องที่มี การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 89/2 ⁴⁶ หรือ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 61 วรรคสอง ⁴⁷ ในหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปีและวันเริ่มต้นนับอายุความ โดยไม่ต้อง ระบุวันสิ้นสุดการนับอายุความ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7 หรือพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 แล้วแต่กรณี แม้จะไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ใดเชื่อมโยงให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ แต่การที่ พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินคดีในความผิดที่เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งเป็นความผิด อาญาแผ่นดินและเป็นการดำเนินคดีแทนรัฐ จึงย่อมอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าวในการขอ

⁴⁶ มาตรา 89/2 ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นสมควร อาจส่งเรื่องที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่ง มิใช่บุคคลตามมาตรา 66 ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมที่อยู่ระหว่างดำเนินการ...ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไปก็ได้.

⁴⁷ ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องที่ได้รับมาตามวรรคหนึ่ง ไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของ คณะกรรมการ ป.ป.ช.หรือแม้จะอยู่ในหน้าที่และอำนาจ แต่เป็นเรื่องไม่ร้ายแรง ที่เป็นการกล่าวหาเจ้าพนักงานของรัฐและ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรมอบหมายให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ ให้ส่งเรื่องคืนพนักงานสอบสวนภายใน สามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากพนักงานสอบสวน โดยจะกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการให้พนักงานสอบสวนต้อง ปฏิบัติด้วยก็ได้.

ออกหมายจับผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาได้ แต่การยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับนั้น ต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนแสดงให้ศาลเห็นว่าพนักงานสอบสวนได้ออกหมายเรียกโดยชอบแล้วและผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาซึ่งทราบนัดโดยชอบแล้วมีเจตนาหลบหนีไม่ไปพบพนักงานสอบสวนตามนัด

ประการที่สาม การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะช่วงเวลาใดก็ตาม นับแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ซึ่งเป็นวันที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเปิดทำการแล้ว มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 บัญญัติมิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ หากพนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาเข้ายื่นคำร้องขอฝากขังหรือมัดฟ้องฝากขังระหว่างสอบสวน ต่อมาผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาได้รับการปล่อยชั่วคราวจากศาลแล้วหลบหนีไม่ไปศาลตามกำหนดนัด หรือกรณีพนักงานอัยการหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีต่อศาล พร้อมนำตัวจำเลยมาศาล ต่อมาจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาและไม่ไปศาลตามกำหนดนัด กรณีเช่นนี้ถือว่าผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว เมื่อผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยหลบหนีไม่ไปศาลตามนัด ศาลต้องออกหมายจับโดยระบุอายุความว่ากี่ปี วันเริ่มต้นนับอายุความ พร้อมระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 โดยไม่ต้องพิจารณาว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นในช่วงใด เพราะกรณีเช่นนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่ออำนาจศาลโดยตรง

ประการที่สี่ กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 (1) ดังที่กล่าวในเบื้องต้นว่า ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น ต้องตีความโดยเคร่งครัดตามลักษณะความสำคัญของคดีและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น เมื่อศาลหมายเรียกจำเลยมาให้การและจำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบ อันถือว่าจำเลยทราบนัดแล้ว หากจำเลยไม่มาศาล กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ซึ่งนอกจากศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าจำเลยจะได้มาศาลในวันนัดไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่แล้ว การให้ได้ตัวจำเลยมาศาลเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตีความโดยการออกหมายจับไม่ว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด การออกหมายจับต้องระบุอายุความว่ากี่ปีและวันเริ่มต้นนับอายุความ โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 เพราะกฎหมายฉบับดังกล่าวมีผลใช้บังคับขณะกระทำความผิด (หลบหนี) แล้ว

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ในการออกหมายจับกรณีจำเลยหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณาตีความของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 28 วรรคสอง นั้น การออกหมายจับ ศาลฎีกาจะไม่ระบุอายุความว่ากี่ปี แต่จะระบุวันเริ่มต้นนับอายุความ พร้อมระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ส่วนความผิด

เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ตามคู่มือปฏิบัติการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ มีแนวทางการออกหมายจับโดยให้ระบุอายุความให้ชัดว่ากี่ปี พร้อมระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความเท่านั้น

ห้องสมุดศาลยุติธรรม
<https://library.coj.go.th>

การขอยกอายุของ ป.ป.ช.

ความผิดเกิดก่อนวันที่
19 เมษายน 2554

ความผิดเกิดตั้งแต่ 19 เมษายน 2554
เป็นต้นไป

ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2559
(กรณีหลบหนีในชั้นศาล)

-ให้อายุความตาม ป.อาญา
มาตรา 95 ซึ่งเป็นกฎหมายที่
ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด
และมาตรา 95 มิได้มี
บทบัญญัติดังเช่น พ.ร.บ.
ป.ป.ช. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554
มาตรา 74/1 ที่มิให้นับ
ระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหา
หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของ
อายุความ

-ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่
10166/2558, 1780/2531,
270/2528, ที่ อม 243/2560,
คำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดี
แดงที่ 16460/2561

-ในหมายจับต้องระบุอายุ
ความ วันเริ่มต้นนับอายุ
ความ และวันสิ้นสุดของอายุ
ความตามปกติ

**-19 เมษายน 2554 พ.ร.บ. ป.ป.ช. (ฉบับ
ที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1** "ในการ
ดำเนินคดีอาญาตามหมวดนี้ ถ้า
ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่าง
ถูกดำเนินคดี มิให้นับระยะเวลาที่
ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของ
อายุความ"

**-10 กรกฎาคม 2558 พ.ร.บ. ป.ป.ช. (ฉบับ
ที่ 3) พ.ศ. 2558 มาตรา 74/1** แก้ไขเป็น
"ในการดำเนินคดีอาญาตามหมวดนี้ ถ้า
ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีไปในระหว่าง
ถูกดำเนินคดี มิให้นับระยะเวลาที่
ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของ
อายุความ และเมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด
ให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปใน
ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ
มิให้นำบทบัญญัติแห่ง ป.อาญา มาตรา 98
มาใช้บังคับ"

-ในหมายจับต้องระบุอายุความและวัน
เริ่มต้นนับอายุความ โดยไม่ต้องระบุวัน
สิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมาย
เหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนี
รวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตาม
พ.ร.บ. ป.ป.ช. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

**-1 ตุลาคม 2559 ศาลอาญาคดี
ทุจริตฯ** เปิดทำการ ใช้ พ.ร.บ.วิ.
ทุจริตฯ มาตรา 13

"ในการดำเนินคดีทุจริตและ
ประพฤติมิชอบ กรณีผู้ถูกกล่าวหา
หรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูก
ดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณา
คดีของศาล มิให้นับระยะเวลาที่
ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวม
เป็นส่วนหนึ่งของอายุความ

ในกรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้
ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไป
ในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุด
ให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา
98 แห่ง ป.อาญา มาใช้บังคับ"

-ในหมายจับต้องระบุอายุความ
และวันเริ่มต้นนับอายุความ (วัน
หลบหนี) โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุด
การนับอายุความ แต่ระบุหมาย
เหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่
หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุ
ความตาม พ.ร.บ.วิ.ทุจริตฯ มาตรา
13

การขอหมายจับของ ป.ป.ท.

ความผิดเกิดก่อนวันที่
30 เมษายน 2559

ความผิดเกิดตั้งแต่ 30 เมษายน 2559
เป็นต้นไป

ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2559
(กรณีหลบหนีในชั้นศาล)

-ใช้อายุความตาม ป.อาญา
มาตรา 95 ซึ่งเป็นกฎหมายที่
ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิด
และมาตรา 95 มิได้มี
บทบัญญัติดังเช่น พ.ร.บ.
ป.ป.ช. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554
มาตรา 74/1 ที่มิให้นับ
ระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหา
หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของ
อายุความ

-ตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่
10166/2558, 1780/2531,
270/2528, ที่ อม 243/2560,
คำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดี
แดงที่ 16460/2561

-ในหมายจับต้องระบุอายุ
ความ วันเริ่มต้นนับอายุ
ความและวันสิ้นสุดของอายุ
ความตามปกติ

-30 เมษายน 2559 พ.ร.บ. มาตรการของ
ฝ่ายบริหารฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา
61/1 "ในการดำเนินคดีอาญาตาม พ.ร.บ.นี้
ถ้าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปใน
ระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการ
พิจารณาของศาล มิให้นับระยะเวลาที่
ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็น
ส่วนหนึ่งของอายุความ และเมื่อได้มี
คำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้า
จำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษา
ถึงที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่ง ป.
อาญา มาตรา 98 มาใช้บังคับ"

-ในหมายจับต้องระบุอายุความและวัน
เริ่มต้นนับอายุความ โดยไม่ต้องระบุวัน
สิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมายเหตุ
ด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็น
ส่วนหนึ่งของอายุความตาม พ.ร.บ.
มาตรการของฝ่ายบริหารฯ (ฉบับที่ 3)
พ.ศ. 2559 มาตรา 61/1

-1 ตุลาคม 2559 ศาลอาญาคดี
ทุจริตฯ เปิดทำการ ใช้ พ.ร.บ.วิ.
ทุจริตฯ มาตรา 13 "ในการ
ดำเนินคดีทุจริตและประพฤติ
มิชอบ กรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือ
จำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูก
ดำเนินคดีหรือระหว่างการ
พิจารณาคดีของศาล มิให้นับ
ระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือ
จำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่ง
ของอายุความ

ในกรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้
ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไป
ในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุด
ให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติ
มาตรา 98 แห่ง ป.อาญา มาใช้
บังคับ"

-เหมือนที่ระบุในแผนผังการขอ
หมายจับของ ป.ป.ช.

การขอยกข้อห้ามของพนักงานสอบสวน

-กรณีสอบสวนความผิดในคดีทุจริตฯ เอง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับการเรียกรับ ยอมจะรับ หรือให้ ขอให้ รับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือการใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้อิทธิพลเพื่อบังคับ หรือข่มขืนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น ซึ่งถือเป็นคดีทุจริตและประพฤตินิยมชอบตาม พรบ. จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตฯ มาตรา 3 (3)

-กรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องที่มีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินคดีตาม พ.ร.บ. ป.ป.ช. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 89/2 หรือ พ.ร.บ. ป.ป.ช. พ.ศ. 2561 มาตรา 61

ในหมายจับต้องระบุอายุความและวันเริ่มต้นนับอายุความ โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตาม พ.ร.บ. ป.ป.ช. (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 74/1 หรือตาม พ.ร.บ. ป.ป.ช. พ.ศ. 2561 มาตรา 7 หรือ พ.ร.บ.วิ. ทุจริตฯ มาตรา 13 แล้วแต่กรณี

การออกหมายจับกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์

เมื่อศาลหมายเรียกจำเลยมาให้การและจำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบ ถือว่าจำเลยทราบนัดแล้ว หากจำเลยไม่มาศาล กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว และศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาและประเพณี มีชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3)

การออกหมายจับ ไม่ว่าความผิดเกิดขึ้นในช่วงใด การออกหมายจับต้องระบุอายุความและวันเริ่มต้นนับอายุความ (วันหลบหนี) โดยไม่ต้องระบุวันสิ้นสุดการนับอายุความ แต่ระบุหมายเหตุด้านล่างว่าไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตาม พ.ร.บ. วิ.อาญา มาตรา 13 เพราะกฎหมายมีผลใช้บังคับขณะกระทำความผิด (หลบหนี) แล้ว

บทสรุป

หลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยในระบบไต่สวนของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีบัญญัติไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 28 วรรคสอง (3) ที่ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ เมื่อจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วแต่ได้หลบหนีไป ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 31 วรรคสอง (3) เพียงแต่ในชั้นยื่นฟ้อง มาตรา 27 และมาตรา 28 บัญญัติหลักการเพิ่มเติมว่าให้แจ้งผู้ถูกกล่าวหาตามศาลในวันฟ้องคดี หากไม่มาให้ศาลรับฟ้องไว้พิจารณา แม้ไม่ปรากฏตัวผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาล และเมื่อศาลประทับฟ้องกับส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้ว ให้ศาลออกหมายจับจำเลย หากไม่สามารถจับจำเลยได้ภายในสามเดือนนับแต่ออกหมายจับ ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังได้เท่านั้น แม้กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวจะมีหลักการแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา มาตรา 172 ทวิ/1 ที่บัญญัติหลักการพิจารณาคดีลับหลังได้ต่อเมื่อผ่านการสอบจำเลยเรื่องทนายความและอ่านอริบายฟ้องให้จำเลยฟังแล้วก่อน หากจำเลยหลบหนีหรือไม่มาฟังการพิจารณาคดีและสืบพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควรและศาลได้ออกหมายจับแล้ว ให้ศาลพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ก็ตาม แต่การพิจารณาคดีอาญาทั่วไปในระบบกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา ย่อมแตกต่างจากการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 เพราะลักษณะของคดีอาญาทั่วไปจะเน้นเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งแตกต่างจากคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ลักษณะของคดีจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม ดังนั้น กฎเกณฑ์ของการพิจารณาคดีลับหลังจึงย่อมแตกต่างกัน เพื่อมิให้ผู้ที่กระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอาศัยช่องว่างของกฎเกณฑ์ด้านวิธีพิจารณาเป็นทางหลบเลี่ยงที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไต่สวนโดยง่าย ทั้งบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีลับหลังตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ได้มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำเอาบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา มาตรา 172 ทวิ/1 มาใช้บังคับ ดังนั้น หนังสือตอบข้อหารือของสำนักงานศาลยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ศย 016/7349 ลงวันที่ 27 มีนาคม 2563 ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงไม่อาจนำมายึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติได้ เพราะจะเกิดความสับสนของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะผู้พิพากษาที่เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี เมื่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่อยู่ในอำนาจศาลแล้วหลบหนีไม่ไปศาลตามนัด ศาลย่อมออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนหรือกระบวนการสอบจำเลยเรื่องทนายความและอ่านอริบายฟ้องให้จำเลยฟังก่อน และในการออกหมายจับกรณีดังกล่าว ย่อมไม่ับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี รวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 ทั้งเมื่อศาลพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยแล้ว หากมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกจำเลยในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ย่อมไม่อาจนำบทบัญญัติเรื่องอายุความลงโทษตามมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับได้

เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ในความผิดฐานหลบหนีระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นั้น ความผิดฐานดังกล่าว แม้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ตามมาตรา 3 (1) ถึง (8) จะมีได้บัญญัติว่าเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็ตาม แต่เมื่อการหลบหนีไม่มาศาลตามนัดเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่ออำนาจการพิจารณาตัดสินของศาลโดยตรง ทั้งแนวทางปฏิบัติที่กำหนดในคู่มือวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ให้อำนาจการสำนักอำนาจการประจำศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไปดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุขึ้นนั้น เป็นการสร้างกระบวนการและขั้นตอนที่ยุ่งยากไม่สอดคล้องกับกระบวนการพิจารณาที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังนั้น เมื่อศึกษาพบสภาพปัญหาในทางปฏิบัติดังกล่าวแล้ว จึงเห็นควรกำหนดให้คดีประเภทนี้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 14 บัญญัติให้คดีนี้เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ อันถือเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 3 (4) และเพื่อให้คดีทุจริตและประพฤติมิชอบกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาลอาญาคดีทุจริตหรือและประพฤติมิชอบ ที่ศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีโจทก์มีมูล ให้ประทับฟ้องและมีหมายเรียกจำเลยมาศาลเพื่อสอบคำให้การแล้ว หากจำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้วไม่มาศาล กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ รวมทั้งออกหมายจับจำเลยโดยมิให้นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 ส่วนการร้องขอให้ออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท. หรือพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ตามช่วงระยะเวลาที่กฎหมายแต่ละฉบับมีผลใช้บังคับ เพื่อให้การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งเป็นผู้พิจารณาออกหมายจับเป็นไปทำนองเดียวกัน.

บรรณานุกรม

- กมลชัย รัตนสกววงศ์, หลักกฎหมายวิธีปฏิบัติในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของกลุ่มประเทศ
คอมมอนลอว์, *วารสารนิติศาสตร์*, ปีที่ 15, (ธันวาคม 2528).
- คู่มือการปฏิบัติงานศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562.
- ชนกกันต์ อ้วนไทร. (2560) *หลักตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือ
ในการประทับฟ้องคดีของรัฐ*, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).
- ไพโรจน์ วายุภาพ, *คำอธิบายวิธีพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับศาลฎีกา
แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*, (ธันวาคม 2562).
- ราณี ถนอมปัญญารักษ์, สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบหลักการและ
ข้อยกเว้นระหว่างกฎหมายไทยกับ ICCPR, *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ปีที่
12 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2564).
- ลักคณาดี สายมิตร อรรถเชม, (2562) *ความทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของศาลและการนำหลักวิธี
พิจารณาความทั่วไปมาใช้ในวิธีพิจารณาดี*, บทความ/งานวิชาการ, สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงาน
ศาลปกครอง.
- วรลักษณ์ สงวนแก้ว, *ระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองยุโรป*, เข้าถึงได้จาก :
http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b52%20jun_3_1.pdf. วันที่ค้นข้อมูล 21 เมษายน 2565.
- วรรณพงศ์ คำดี. (2555) *ศาลพิจารณากับการสืบพยานลับหลังจำเลย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2563, 27 มีนาคม). หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ศย 016/7349
เรื่อง *หารือข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559*.